

Kveinhavre langs Vestre Jakobselv

Søk etter nye forekomster i 2013

Geir Arnesen

Kveinhavre langs Vestre Jakobselv

Søk etter nye forekomster i 2013

Ecofact rapport: 446

www.ecofact.no

Referanse til rapporten: Arnesen, G. 2014. Kveinhavre langs Vestre Jakobselv - søk etter nye forekomster i 2013. Ecofact rapport 446. 17 s.

Nøkkelord: Vadsø kommune, rødlistede arter, karplanter, flomsone

ISSN: ISSN 1891-5450

ISBN: 978-82-8262-444-2

Oppdragsgiver: Fylkesmannen i Finnmark

Prosjektleder hos Ecofact AS: Geir Arnesen

Kvalitetssikret av: Gunn-Anne Sommersel

Forside: Kveinhavre fotografert nedenfor Fjerdefossen i Vestre Jakobselv. Foto: Geir Arnesen

www.ecofact.no

INNHold

1 FORORD	1
2 INNLEDNING	1
3 METODE OG RESULTATER	2
3.1 UNDERSØKTE OMRÅDER	2
3.2 OPPSUMMERING AV FOREKOMSTENE	2
4 FAKTA-ARK FOR HVERT FUNNSTED	4
4.1 VESTRE JAKOBSELV - FØRSTEFOSSEN	4
4.2 VESTRE JAKOBSELV - ANDREFOSSEN	6
4.3 VESTRE JAKOBSELV - TREDJEFOSSEN	8
4.4 VESTRE JAKOBSELV - OPPSTRØMS TREDJEFOSSEN	11
4.5 VESTRE JAKOBSELV - OVENFOR STORSTILLA	14
5 KILDER	16

1 FORORD

Ecofact Nord AS har på oppdrag for Fylkesmannen i Finnmark utført et søk etter kveinhavre langs Vestre Jakobselv, Vadsø kommune. Feltkartleggingen ble utført av Geir Arnesen i 2013.

Det har vært hevdet at kveinhavre neppe finnes andre steder i Vestre Jakobselv enn ved Andrefossen, på tross av at dette aldri har vært undersøkt. Under søk etter arten andre steder i forbindelse med handlingsplanen for fem karplanter antatt truet av Alta-Kautokeinoubyggingen har en blitt mer kjent med kveinhavre sin økologi. Studier av flybilder viser at lovende habitater for kveinhavre også finnes et stykke oppstrøms den kjente forekomsten.

Tromsø
1. april 2015

Geir Arnesen

2 INNLEDNING

Kveinhavre er et flerårig gress. Det formerer seg seksuelt, og sprer seg med frø. Trolig er spredning via vann viktig for arten da den oftest vokser inntil vassdrag i flomsonen. På såkalte primærforekomster, som oftest er berghyller og sprekker inntil elva, kan enkelte tuer antageligvis holde ut i mange år. Sekundære forekomster på elveører er ofte observert i de vassdragene den opptrer. Disse er åpenbart oftest kortlivede. I Norge er kveinhavre kjent fra Alta-Kautokeinovassdraget og Reisaelva i Troms, og i tillegg Vestre Jakobselv i Vadsø (Finnmark).

Kveinhavre ble oppdaget i Vestre Jakobselv helt tilbake i 1867 av Johannes Musæus Norman. Så ble den i mange år glemt inntil den ble gjenoppdaget hundre år senere (1966) i området rundt Første- og Andrefossen i elva (de nederste fossene i vassdraget). Så skulle det igjen gå 40 år inntil forekomsten ble besøkt av Alm, Arnesen og Gamst i 2004. Arten ble da påvist i berghyller og bergsprekker både ved Førstefossen og den nærliggende Andrefossen rett oppstrøms. Individtallet ble da anslått til å være maksimalt 100 stk. Senere har denne forekomsten blitt oppsøkt i forbindelse med frøsamling i 2011 og virker å være stabil, men færre individer ble observert dette året.

Vestre Jakobselv har på sin lange ferd fra det indre av Varangerhalvøya få fosser, og den renner for en stor del gjennom sedimentområder med steinstrender eller vegeterte elvekanter. Dette er lite aktuelle habitater for primærforekomster av kveinhavre. En har derfor antatt at kveinhavre har vært begrenset til området rundt Første- og Andrefossen. Ca. tre kilometer oppstrøms disse fossene finnes imidlertid en annen strekning med fosser og berg inntil elva. Dette strekket kalles Strykan, og fossene her heter Tredje og Fjerdefossen. Etter det vi kjenner til er det aldri søkt etter kveinhavre i dette området, og det var det som var målet for denne kartleggingen.

3 METODE OG RESULTATER

3.1 Undersøkte områder

Vestsiden av Vestre Jakobselv fra ovenfor Fjerdefossen og ned til Tredjefossen ble svært grundig befart. Alle aktuelle voksesteder for kveinhavre ble oppsøkt. Elva var ikke mulig å krysse, så kun vestsiden som har nesten alle de best egnede habitatene ble befart. I tillegg til dette ble det gjort mer overfladiske undersøkelser mellom Andrefossen og Tredjefossen for å sjekke elvebreddens beskaffenhet. På den strekningen er det som ventet rullesteinsbredder, så det ble avskrevet som godt habitat for kveinhavre.

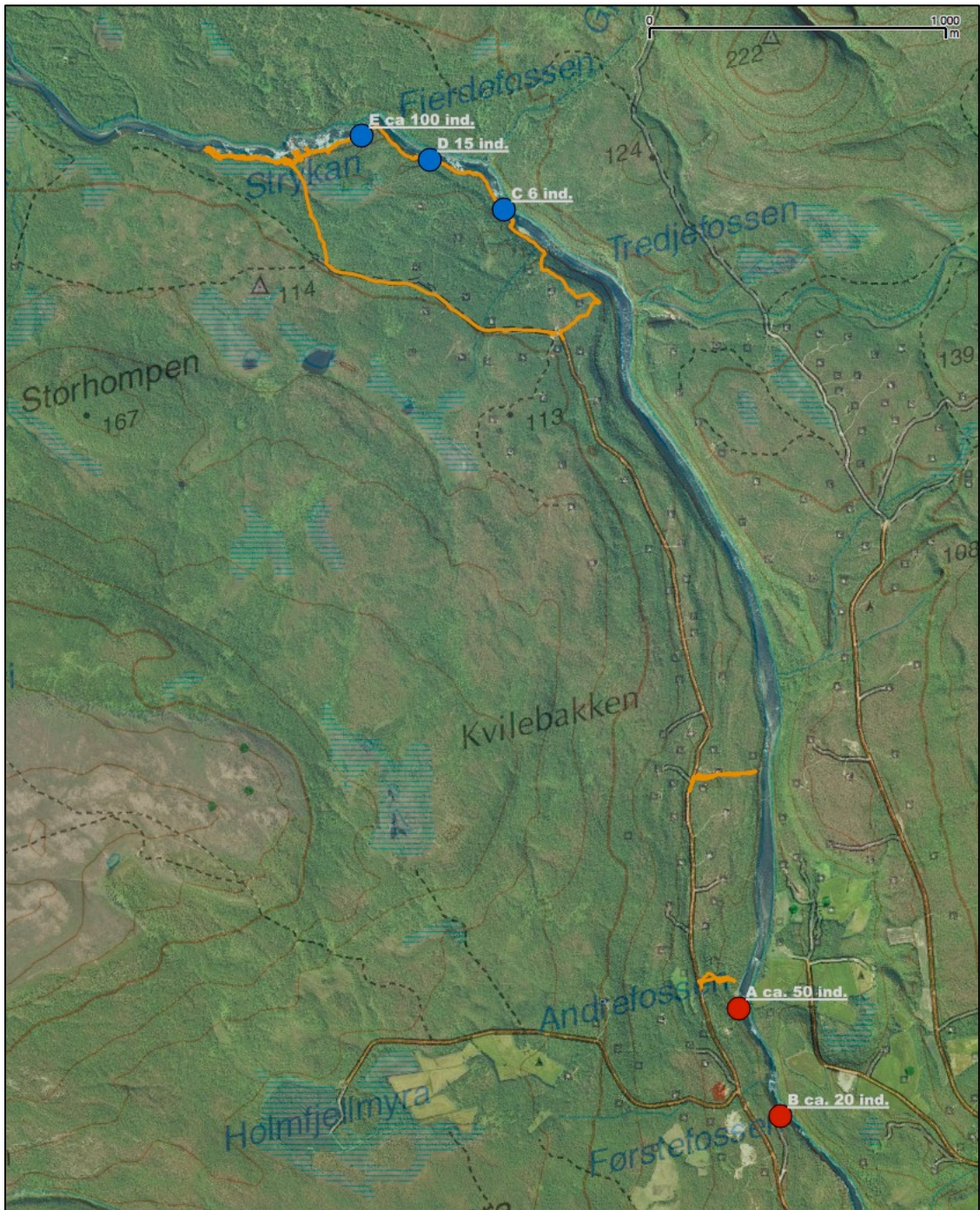
Figur 1. Vestre Jakobselv mellom Andrefossen og Tredjefossen. Denne type elvebredder med blokker og tett vegetasjon mellom er ikke et vanlig habitat for kveinhavre. Foto: Geir Arnesen.

3.2 Oppsummering av forekomstene

Under befaringen sommeren 2013 ble det registrert tre nye forekomster av kveinhavre over en strekning på ca. 500 meter ved Tredje- og Fjerdefossen. (Nummerering korresponderer med lokalitetsnummer på figur 1). Disse nyoppdagede forekomstene ligger ca. 3-3,5 km lenger opp i elva enn de som var kjent fra før. Under følger en oppsummering:

- A. Tidligere kjent forekomst i berghyller ved Førstefossen (ca. 50 individer her, ikke talt i 2013).

- B. Tidligere kjent forekomst i sprekker og berghyller nedstrøms Andrefossen (ca. 20 individer her, ikke talt i 2013).
- C. Nyoppdaget forekomst med seks individer ved Tredjefossen.
- D. Nyoppdaget forekomst med 15 individer rett oppstrøms Tredjefossen
- E. Nyoppdaget forekomst med ca. 100 individer rett oppstrøms Storstill. Dette er den mest individrike kjente forekomsten i Vestre Jakobselv.

Figur 2. Nye funn av kveinhavre langs Vestre Jakobselv er markert med blå prikker, mens de gamle kjente forekomstene er indikert med røde prikker. Befaringsrute i terrenget i 2013 vises med oransje strek.

4 FAKTA-ARK FOR HVERT FUNNSTED

4.1 Vestre Jakobselv - Førstefossen

<p>Art: Kveinhavre (<i>Trisetum subalpestre</i>) EN</p> <p>Antall individ: Ca. 20 stk</p> <p>Beliggenhet: På vestsiden av Førstefossen i Vestre Jakobselv.</p> <p>Substrat: Berghyller</p> <p>Lokal berggrunn: Sandstein</p> <p>Undersøkt dato: Juni 2004 (Geir Arnesen, Torbjørn Alm og Unni Bjerke Gamst).</p>	
---	---

Figur 3. Forekomst av kveinhavre ved nederste kjente lokalitet (Førstefossen) langs Vestre Jakobselv er markert med rød prikk.

Områdebeskrivelse

Denne nedre forekomsten av kveinhavre er ikke besøkt siden 2004. Det ble den gang talt ca. 20 individer her i bergvegger. Det er vanskelig å ta seg ned til plantene. Miljøet er skyggefullt, og plantene vokser ganske høyt oppe i berget.

Trusselvurdering (ras, andre arter, tråkk, beite)

Dette er et system som blir svært lite berørt av mennesker. Det fiskes mye etter sjøvandrende laksefisk i Vestre Jakobselv, men fiskerne kommer ikke bort til der kveinhavre står. Store flommer og brutal isgang kan kanskje endre populasjonen.

Forslag til skjøtselstiltak

Ingen forslag til skjøtsel eller tiltak.

4.2 Vestre Jakobselv - Andrefossen

Art: Kveinhavre (*Trisetum subalpestre*) **EN**

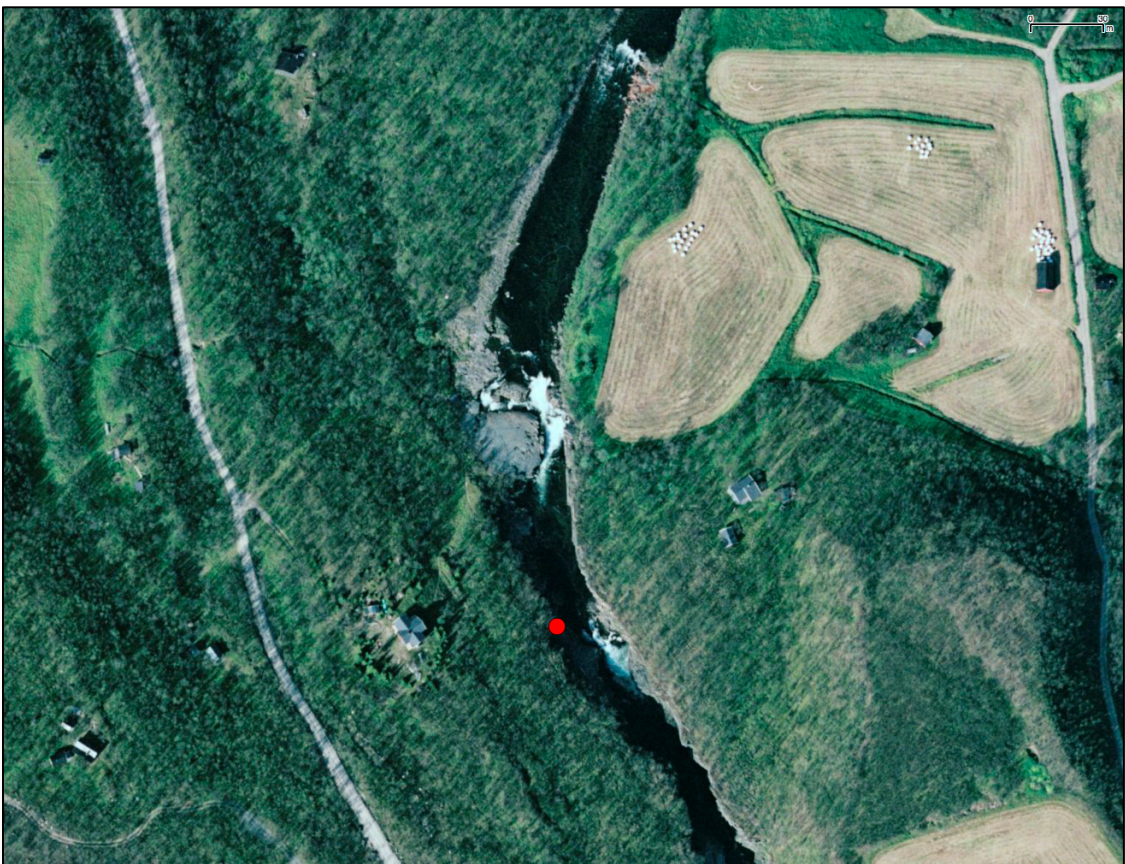
Antall individ: Ca. 50 stk

Beliggenhet: på vestsiden av Andrefossen i Vestre Jakobselv.

Substrat: Berghyller og sprekker på svaberg

Lokal berggrunn: Sandstein

Undersøkt dato: Juni 2004 (Geir Arnesen, Torbjørn Alm og Unni Bjerke Gamst. September 2011 (Geir Arnesen).

Figur 4. Forekomst av kveinhavre ved Andrefossen i Vestre Jakobselv er markert med rød prikk.

Områdebeskrivelse

Dette er den lettest tilgjengelige forekomsten av kveinhavre. Den ligger rett nedenfor Andrefossen, og forekomstene på berg er delvis et område som blir krysset til fots. Det går en sti ned til elva fra veien akkurat her, men det går ikke an å fortsette langs elva nedover, så trafikken er trolig relativt liten. Det er også fiskeforbudssone akkurat her. Arten vokser i bergvegger litt tilbaketrukket fra elva, og enkelte år har det blitt observert tuer i bergsprekker på svaberg nærmere elva. Det er også bratte berg på motsatt side av elva på dette stedet som har gode habitater for kveinhavre. Disse bergene har ikke blitt undersøkt da det vurderes som for risikabelt.

Figur 5. Solid tue av kveinhavre i berghyller rett nedenfor Andrefossen. Foto: Geir Arnesen (2004).

Trusselvurdering (ras, andre arter, tråkk, beite)

Denne forekomsten ligger inntil et område som blir mye besøkt av folk. Det er også en informasjonstavle for fiskere rett ved. Arten har imidlertid ikke blitt nevneverdig påvirket av aktiviteten tidligere, og den unnselige fremtreden til kveinhavre gjør at den vanskelig blir lagt merke til og plukket opp av andre enn profesjonelle botanikere.

Forslag til skjøtselstiltak

Ingen forslag til skjøtsel eller tiltak.

4.3 Vestre Jakobselv - Tredjefossen

<p>Art: Kveinhavre (<i>Trisetum subalpestre</i>) EN</p> <p>Antall individ: 6 stk</p> <p>Beliggenhet: på vestsiden av Tredjefossen i Vestre Jakobselv.</p> <p>Substrat: Berg rett ved fossen</p> <p>Lokal berggrunn: Sandstein</p> <p>Undersøkt dato: 26. august 2013 (Geir Arnesen).</p>	
---	---

Figur 6. Forekomst av kveinhavre ved Tredjefossen i Vestre Jakobselv er markert med rød prikk.

Områdebeskrivelse

Denne lille forekomsten av kveinhavre hadde bare én tue med seks individer i 2013. Den ligger rett inntil Tredjefossen og er nok påvirket av fosserøyk til tider. Tua står på berg av den lokale sandsteinen.

Trusselvurdering (ras, andre arter, tråkk, beite)

Dette er en liten og sårbar forekomst. Kanskje har den ikke stått her så lenge. Tilfeldige hendelser ved flom og isgang kan rive med seg hele tua.

Forslag til skjøtselstiltak

Ingen skjøtselstiltak vurderes som nødvendig. Det kan nok passere fiskere forbi dette stedet, men de vil neppe ha noen påvirkning på tua med kveinhavre.

Figur 7. Kveinhavre slik den står ved Tredjefossen i Vestre Jakobselv. Foto: Geir Arnesen.

Figur 8. Kveinhavre står på berg helt inntil fosserøyksonen fra Tredjefossen. Foto: Geir Arnesen.

4.4 Vestre Jakobselv - Oppstrøms Tredjefossen

Art: Kveinhavre (*Trisetum subalpestre*) **EN**

Antall individ: 15 stk

Beliggenhet: på vestsiden av Vestre Jakobselv rett oppstrøms Tredjefossen.

Substrat: Sprekker i flatt berg inntil elva.

Lokal berggrunn: Sandstein

Undersøkt dato: 26. august 2013 (Geir Arnesen).

Figur 9. Forekomst av kveinhavre oppstrøms Tredjefossen er indikert ved den røde prikken midt i flybildet. De to nærliggende forekomstene vises også med røde prikker.

Områdebeskrivelse

Denne forekomsten av kveinhavre ligger på noen relativt lave og flate berg inntil elva. Det er en typisk sprekkforekomst av arten, og den virker temmelig utsatt for flom. Individene ser imidlertid ut til å være relativt gamle, og har i hvert fall én solid tue med flere individer i tillegg til noen mindre.

Figur 10. Kveinhavre fotografert i bergsprekk oppstrøms Tredjefossen i Vestre Jakobselv. Foto: Geir Arnesen.

Figur 11. Voksested for kveinhavre oppstrøms Tredjefossen. Foto: Geir Arnesen.

Trusselvurdering (ras, andre arter, tråkk, beite)

Det går åpenbart en del fiskere forbi dette stedet, men kveinhavre anses å være robust for den type påvirkning. Ingen andre enn profesjonelle botanikere vil fatte interesse for disse gresstuene.

Forslag til skjøtselstiltak

Ingen spesielle skjøtselstiltak foreslås.

4.5 Vestre Jakobselv - Ovenfor Storstillia

Art: Kveinhavre (*Trisetum subalpestre*) **EN**

Antall individ: Ca. 100 stk

Beliggenhet: På sørsiden av Førstefossen i Vestre Jakobselv.

Substrat: Berghyller

Lokal berggrunn: Sandstein

Undersøkt dato: 26. august 2013 (Geir Arnesen).

Figur 12. Forekomst av kveinhavre ovenfor Storstillia i Vestre Jakobselv er markert med rød prikk.

Områdebeskrivelse

Denne forekomsten er den mest individrike som en kjenner til i Vestre Jakobselv. Det ble telt ca. 100 individer på noen berg som rager 7-8 meter over elva rett oppstrøms det stille partiet som kalles Storstillia. Antagelig blir disse bergene aldri påvirket av flom, men holdes likevel åpne på grunn av sin eksponerte utforming og beliggenhet. En del av tuene med kveinhavre her er blant de største og trolig eldste vi har sett under alle våre søk etter kveinhavre i Norge. Det er også en av de største og viktigste kjente forekomstene i landet.

Figur 13. To svært store tuer av kveinhavre ved den øverste forekomsten i Vestre Jakobselv. Slike tuer består ofte av flere individer som vokser oppi hverandre. Foto: Geir Arnesen.

Figur 14. Det øverste voksestedet for kveinhavre i Vestre Jakobselv ligger på berg som rager over flomsonen (7-8 meter over vanlig sommervannføring). Fjerdefossen skimtes i bakgrunnen. Foto: Geir Arnesen.

Trusselvurdering (ras, andre arter, tråkk, beite)

Stien for fiskere går rett forbi stedet, men kveinhavren antas å være relativt uberørt av denne trafikken da arten er svært unnselig og ellers er relativt robust i når det gjelder moderat tråkk.

Forslag til skjøtselstiltak

Ingen spesielle skjøtselstiltak foreslås.

5 KILDER

Artsdatabanken - www.artsdatabanken.no

Fylkesmannen i Finnmark (2011-2015). Handlingsplan for 10 trua karplanter i Finnmark. Hengegras (CR), altaihaukeskjegg (VU), russearve (VU), polarflokk (CR), kvitsjøsalturt (EN), tatarsmelle (CR), finnstjerneblom (VU), pomorstjerneblom (CR), kolastjerneblom (CR) og finnmarksvineblom (CR).